

UDC 94(100)“1939/1945”(049.32)
UDC 327(450:497.13)“1939/1945”(049.32)
Примљен / Received: 26. 4. 2026.
Прихваћен / Accepted: 4. 5. 2026.

Danilo Kovač, *Fragile Alliance: Italy and Croatia in the Second World War*,
Institute for Contemporary History, Belgrade 2025; 343 pag.
[Крхки савез: Италија и Хрватска у Другом свјетском рату,
Институт за савремену историју, Београд 2025]

У години када се обиљежава осамдесет година од краја Другог свјетског рата у Југославији, у издању Института за савремену историју из Београда објављена је књига *Fragile Alliance: Italy and Croatia in the Second World War* [Крхки савез: Италија и Хрватска у Другом свјетском рату] аутора историчара др Данила Ковача. Аутор је научни сарадник Института за савремену историју из Београда и доцент на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци. Наведена књига аутора докторска дисертација, одбрањена на престижном Универзитету Сapiенца у Риму (итал. Sapienza Università di Roma), објављена на енглеском језику.

Аутор је књигу подијелио на пет компактних поглавља. Након „Предговора“ слиједи прво – уводно поглавље књиге које носи назив “Introduction – the relations between Italy and the Ustasas until the proclamation of the Independent State of Croatia” [Увод – односи између Италије и усташа до проглашења Не-

зависне Државе Хрватске]. Аутор је у квалитетној уводној студији разрадио односе, везе и конекције између Италије и усташког покрета до почетка Другог свјетског рата. У неколико цјелина описани су односи Италије и усташа до 1928, затим важан догађај из 1928. – атентат у Скупштини Краљевине СХС, а потом и усташки покрет на Липарима. Ковач је научно обрадио и понудио и детаље у вези са Споразумом о италијанско-југословенском пријатељству, као и посљедицама истог. Поглавље је заокружио подацима о чину проглашења Независне Државе Хрватске (НДХ), чиме је читаоце увео у своје значајно штиво.

У друго поглавље “The complex formations of italian-croatian relations” [Сложене формације/облици италијанско-хрватских односа] аутор читаоце успјешно води кроз прве дане НДХ и почетак државних релација и веза са Италијом. Тако је садржај овог поглавља приказан у Бечком састанку од 21–22. априла 1941, затим састанку у Љубљани 25. априла 1941, у Монфалконеу 7. маја 1941, као и времену између тих састанака. Посебну цјелину овог поглавља чине веома значајни *Римски уговори* од 18. маја 1941, који су били судбоносни за добар дио народа у НДХ, али и извор доброг дијела спорова Италије и НДХ. Ковач је посебан сегмент посветио италијанској окупацији Друге зоне, као и Загребачком уговору од 26. августа 1941. Овим поглављем аутор је прецизно и јасно, питким научним ријечником, разложио и дефинисао почетак односа Италије и НДХ и прецизне и важне састанке у смислу учвршћивања истих.

У трећем поглављу, које је Ковач насловио “Renewed italian claims and enduring causes of dispute” [Обновљене италијанске претензије и настали узроци спора], садржане су информације о новим италијанским захтјевима и улози Италије као територијалног претендента. Аутор је детаљно обрадио низ битних састанака који су обиљежили италијанско-хрватске односе до краја 1941, попут

Споразума у Загребу од 27. октобра, затим Састанка у Опатији 15. новембра, у Берлину 27. новембра и у Венецији 15. децембра 1941. Као закључни дио ове цјелине, Ковач је анализирао и стручно уобличио тадашње могућности даљег ширења Италије.

Четврто поглавље књиге посвећено је наредној години рата и носи наслов "Italian-croatian relations during 1942." [Италијанско-хрватски односи током 1942]. Своје читаоце аутор најприје једном цјелином о италијанско-хрватском споразуму са почетка 1942. уводи у наредну и важну ратну годину. Њу су обиљежили у виду италијанско-хрватских односа неки важни сегменти попут конституисања Хрватског сабора, затим низа састанака попут оног у Опатији 3. марта 1942, у Љубљани 28. марта и Загребу од 9. априла. Аутор је у овом обимнијем поглављу проучио и Операцију Трио¹, али и Загребачки споразум од 19. јуна 1942. Понудио је његов политички контекст, затим њемачке реакције на Споразум, али и посљедице истог. Анализирао је устаничко јачање у јесен 1942. као важан сегмент у односима НДХ и Италије, као и посјету Анте Павелића Хитлеру, али и промјене у хрватском војном и полицијском руководству, које су се одразиле и на саме односе ове двије фашистичке државе. Поменуто цјелину аутор је завршио краћим освртом на италијанске планове за повлачење из одређених области у анектиране зоне, у складу с међународним околностима. Ковач је ту констатовао и научно поткријепио тврдњу да су Италијани били свјесни да би њихово повлачење с далматинске обале, као италијанске велике интересне сфере, дало више простора устаницима, али и да би њихове области запосиједали Нијемци, који су у односима Италијана и Хрвата често играли двоструке игре. Упркос томе, наставили су своје планове.

Пето, уједно и посљедње поглавље књиге аутор је посветио 1943. години и насловио га је "The final phase of italian-croatian relations" [Завршна фаза италијанско-хрватских односа]. У оквиру њега аутор је проучио спорове између Италијана и Хрвата почетком 1943, као и узроке њиховог настанка. Затим, у свјетлу важних и новијих извора пажњу је посветио двијема значајним операцијама из 1943, нарочито за устаничке снаге у Југославији, операцијама *Шварц* и

Вајс. Ковач је дефинисао кадровске промјене у италијанској и хрватској политици из текуће године, да би на крају поентирао најважнијим догађајем из 1943. – италијанском предајом и капитулацијом од 8. септембра 1943. Тиме је Други свјетски рат за Италију био завршен, а односи између Италијана и НДХ окончани.

Након наведених цјелина аутор је књигу завршио једним опширнијим Закључком, сумирајући ову етапу важних односа Италије и НДХ.

Књига садржи и Библиографију, Списак скраћеница, Биографију аутора и Ријечи захвалности. Важно је напоменути да је Ковач користио податке из чак дванаест архива: Италије, Србије, Њемачке, Француске, Хрватске и Босне и Херцеговине, што довољно говори о труду уложеном у израду ове књиге.

Монографијом *Fragile Alliance: Italy and Croatia in the Second World War*, као што се може видети на основу веома широке и богате библиографије, али и теза и закључака заснованих на необјављеним историјским изворима, Данило Ковач је израдио веома значајну монографију. Држећи се строге научне методологије, његујући објективан став и посматрање историјских релација и односа, Ковач је свој задатак обавио веома професионално. Успио је да приближи и представи питање италијанско-хрватских односа на основу великог броја докумената, увидом у многобројне архивске фондове обију држава. Темељним истраживачким приступом и зналачком анализом извора створио је важну и незаобилазну књигу када је у питању однос Италије и НДХ током Другог свјетског рата, али и дјело које комбинацијом и укрштањем различитих историјских извора настоји да идентификује историјске нетачности и погрешна историографска тумачења задржана у литератури. С обзиром да је монографија на енглеском језику, она ће сасвим сигурно бити доступна широкој читалачкој публици. Због тога, књигу свесрдно препоручујемо и као научно штиво и као дјело за просјечног читаоца, заинтересованог за ову тематику. Било би добро да се она преведе на српски језик, пошто би тако ова важна студија била приступачнија и добром дијелу домаћих научника и читалаца.

Мрп Лазар Раган

Докторанд Филозофског факултета
Универзитета у Новом Саду

<https://orcid.org/0009-0004-7000-0556>

¹ Велика заједничка антипартизанска операција Италијана, Нијемаца и усташких и домобранских трупа у прољеће 1942. у источној Босни.